

Predgovor

Pripremajući *Izvjješća zagrebačkih muzeja*, iz godine u godinu sve smo zadovoljniji sve većim odazivom muzeja i galerija te sve većim opsegom i kvalitetom podataka. Ove godine uistinu možemo reći da ova, šesta po redu, publikacija s 33 izvješća daje pregled cjelokupne djelatnosti muzejskih i galerijskih ustanova na području Grada Zagreba i Zagrebačke županije.

Potaknuti takvim odazivom zagrebačkih muzeja, kao i željom za predstavljanjem rada i ostalih hrvatskih muzeja (146 njih koje vodimo u Registru hrvatskih muzeja i galerija), pripremamo i *Izvjješća hrvatskih muzeja* za 1999. godinu. Tako će biti omogućen pregled rada hrvatskih muzeja u protekloj godini, odnosno većine onih koji su dovoljno opremljeni i stručno ekipirani za obavljanje muzejske djelatnosti.

I ovogodišnja će izvješća biti dostupna na Internet stranicama MDC-a (<http://www.mdc.hr/>), a novost je mogućnost pretraživanja prema 16 osnovnih odrednica i grupiranje podataka prema njima. Bit će, dakle, moguće analizirati i uspoređivati podatke, što je i jedan od ciljeva ovog projekta.

Radi što cjelovitijeg predstavljanja svih segmenata muzejskog rada i podizanja razine standarda djelatnosti, razradili smo postojeće odrednice te uveli neke nove. Time smo također nastojali ispraviti neujednačenost podataka koju smo uočili uređujući izvješća prethodnih godina, osobito u vezi s predstavljanjem izložbene i izdavačke djelatnosti te opsega podataka.

Svaki muzej predstavljamo svojevrsnom osobnom iskaznicom s izborom osnovnih podataka i podataka o stručnim djelatnicima iz Registra hrvatskih muzeja i galerija, baze podataka koju vodimo u MDC-u. Ti su podaci ažurirani prema anketi za 2000. godinu za one muzeje koji su nam dostavili najnovije podatke, a za ostale su priređeni na temelju samih izvješća ili prema posljednjem anketnom upitniku koji smo imali.

Osobito smo istaknuli stručne djelatnike jer je izvješće muzeja ujedno izvješće svakoga pojedinog stručnjaka koji u njemu radi. Osim toga, nije svejedno kolikim brojem i kojom vrstom stručnih djelatnika koji obavljaju djelatnost o kojoj izvješća govore muzej raspolaže jer je i to kriterij za procjenu rada. Od 695 stručnih djelatnika, koliko ih je u cijeloj Hrvatskoj, u 33 zastupljene ustanove radi ih 305 (44 % ukupnog broja), a 50 njih ima zvanje doktora ili magistra znanosti, što je 53% ukupnog broja doktora i magistara u hrvatskim muzejima. Spomenuti podaci, broj muzeja kao i pridjev *hrvatski* ispred velikog broja zagrebačkih muzeja potvrđuju Zagreb kao središte muzejske djelatnosti u zemlji.

Stoga broj od 361 328 posjetitelja moramo smatrati premalenim. Od toga je 209 100 posjetilo sljedećih pet muzeja: Arheološki muzej, Galeriju Klovićevi dvori, Tehnički muzej, Umjetnički paviljon i Muzej "Mimara", dok je ostalih 150 000 raspodijeljeno na ostalih 27 muzeja. Među najposjećenijima su dvije galerije, odnosno izložbeni prostori. To pokazuje da najveći broj posjetitelja razgleda povremene izložbe, što je i normalno zbog karaktera takvih izložaba, kao i zbog intenzivnije marketinške i medijske potpore. Novootvoreni stalni postavi u početku privlače velik broj posjetitelja, ali on s vremenom opada, što bi trebalo biti upozorenje muzeju da različitim aktivnostima vezanim za građu iz fundusa ili za šire područje djelatnosti održava zanimanje publike za redovito posjećivanje muzeja. Dobar primjer za to je Tehnički muzej, koji sa 70 stručnih predavanja, radom planetarija, otvaranjem novih dijelova stalnog postava i brojnim drugim akcijama za sve dobne skupine i interese održava pozornost posjetitelja težeći konceptu muzeja kao radionice i mjesta aktivnog sudjelovanja publike, u kojemu ona doista postaje korisnikom muzejskih sadržaja. Muzej za umjetnost i obrt, koji u protekle dvije godine nije imao izložbe "kulturoloških projekata", bilježi gotovo dvostruko manje posjetitelja (oko 16 000) nego 1997., kada je priredio izložbu *Bidermajer u Hrvatskoj*.

Govoreći o broju posjetitelja, imamo na umu i to da tek polovica zagrebačkih muzeja ima stalni postav, a da neki, poput Povijesnoga ili Športskoga, ne raspolažu ni odgovarajućim prostorima.

No upravo su ti muzeji primjer kako se, unatoč prostornim problemima, fundus muzeja može istraživati, predstavljati i promovirati i uz nepostojanje stalnog postava. Kustosi Hrvatskoga povijesnog muzeja intenzivno se bave obradom, istraživanjem i prezentacijom svoje građe na izložbama te u tekstovima i referatima na stručnim skupovima. Taj je muzej i pozitivan primjer primjene svjetskih dokumentacijskih standarda u obradi građe, kao i informatizacije te djelatnosti. Jedan je od prvih koji su se počeli koristiti novim programom za računalnu obradu muzejskih predmeta M++, utemeljenom na CIDOC-ovim standardima.

Važan događaj za Muzej suvremene umjetnosti, ali i za hrvatske muzeje općenito, jest provođenje natječaja za idejno arhitektonsko-urbanističko rješenje zgrade Muzeja. Događaj je važan (bez obzira na njegov ishod) jer je gradnja novog muzeja u nas iznimna rijetkost i zato što je prepoznata činjenica da je Zagrebu i Hrvatskoj potrebno mjesto za cjelovito i trajno predstavljanje vlastite i inozemne suvremene umjetnosti.

Novu kvalitetu na muzejskoj sceni, nadamo se, donijet će i prošlogodišnje tehničko i organizacijsko razdvajanje Muzejsko-galerijskog centra na dvije ustanove: na Muzej "Mimara" i Galeriju Klovićevi dvori.

Od izvješća pojedinih muzeja željeli bismo istaknuti ono Arheološkog muzeja čiji se rad odlikuje podjednakom i kvalitetnom zastupljenošću svih stručnih djelatnosti: od skupljanja, zaštite, stručnog usavršavanja, provođenja revizije, znanstvenog rada, izložbene, publicističke, konzultativne i drugih djelatnosti. Otvorenje privremenog stalnog postava Muzeja, odnosno izložbe s građom iz fundusa također je važan događaj za taj muzej, arheologiju i cijelu muzejsku zajednicu.

Neki muzeji, poput Arheološkoga, Etnografskoga i Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja već u određenom smislu funkcioniraju kao matični za svoja područja, bez obzira na nepostojanje zakonske regulative na tom polju. Brojna su njihova istraživanja na području cijele Hrvatske, savjeti drugim muzejima i pojedincima, kao i radovi na zaštiti građe srodnih ustanova u svojim radionicama. Restauratorska radionica MUO-a također se profilirala kao matična za umjetničke muzeje. Hrvatski prirodoslovni muzej tradicionalno se ističe brojnim terenskim istraživanjima, matičnom savjetodavnom ulogom za druge prirodoslovne zbirke i muzeje u Hrvatskoj, mentorskim radom s poslijediplomantima i studentima te osobito intenzivnim stručnim i znanstvenim radom koji je, što je vrlo bitno, predstavljen i na brojnim stručnim i znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Među "manjim" muzejima, odnosno onima koji djeluju na zemljopisno ograničenijem području, izdvojiti ćemo dva opća zavičajna muzeja: Muzej Turopolja i Muzej Prigorja, koji također imaju zastupljene sve segmente stručnog djelovanja nastojeći dati što cjelovitiju sliku lokalne zajednice u povijesti i sadašnjosti.

Što nam govore izvješća gledano po pojedinačnim odrednicama, odnosno područjima djelovanja?

U skupljanju građe očit je nedostatak sredstava za otkupe tako da se većina fundusa popunjava donacijama ili terenskim radom. Osobito vesele pokloni građana Zagreba, koji su Muzeju grada Zagreba i MUO-u darovali predmete iz privatnih zbirki. Muzeji također vode brigu o muzealizaciji predmeta iz recentne povijesti i svakodnevice (Muzej grada Zagreba, Hrvatski povijesni muzej, Hrvatski športski muzej). Izdvajamo vrijednu donaciju Francesca Conza Muzeju suvremene umjetnosti od 50 djela poznatih svjetskih umjetnika, koja je neposredno nakon primitka i prezentirana na izložbi *Fluxus*.

Slični problemi nabave muče i muzejske knjižnice, koje svoje knjižnične fondove pretežito popunjavaju razmjenom i darovima, dok je broj kupljenih knjiga iznimno malen. Situacija je, nažalost, takva već godinama, a nedostatnu stručnu i muzeološku literaturu teško može nadomjestiti i u muzejima sve zastupljeniji Internet (22 muzeja imaju svoje Internet stranice, a 25 muzeja e-mail adresu).

Na području zaštite građe vrijedno je spomenuti osnivanje restauratorske radionice Muzeja suvremene umjetnosti i zato što je restauracija djela suvremene umjetnosti zbog specifičnosti materijala i tehnika još uvijek *terra incognita*.

Na području dokumentacije pozitivan je trend popunjavanja fototeka i dijateka velikim brojem fotografija. Nedostatna fotodokumentacija dosada je bila česta boljka mnogih muzeja.

Edukativna uloga muzeja još je uvijek ponajprije usmjerena na publiku najmlađe dobi i na učenike, a najveći broj projekata odnosi se na likovne radionice vezane za povremene izložbe. Etnografski muzej i MUO, na primjer, organiziraju radionice vezane za građu iz fundusa muzeja, Hrvatski muzej arhitekture predavanja za studente, a Hrvatski školski muzej na istom je mjestu okupio umirovljenike i najmlađe. Općenito, naši muzeji nemaju programe za treću životnu dob, potencijalno brojnu publiku.

Važan segment muzejske djelatnosti znanstveni su i stručni skupovi u organizaciji muzeja. Oni su poticaj međusobnoj komunikaciji i suradnji muzejskih djelatnika i pridonose otvaranju muzeja javnosti. Fundacija Ivana Meštrovića priredila je okrugli stol *Djela Ivana Meštrovića u zbirkama, galerijama i muzejima* u povodu 40 godina djelovanja i 30 godina izlaganja umjetnikovih djela u sklopu stalnog postava. Osamdeseta obljetnica Etnografskog muzeja bila je povodom organiziranja međunarodnog stručno-znanstvenog skupa *Etnografski muzej - od tradicije do suvremenosti*. Osim problematike etnografskih muzeja, skup se bavio i promjenama u koncepciji i djelovanju muzeja tijekom proteklih desetljeća. Hrvatski prirodoslovni muzej organizirao je dva znanstvena skupa: svjetski skup paleoantropologa *Krapinski neandertalci i evolucija čovjeka u Srednjoj Europi* te *XIV. međunarodni biospeleološki simpozij*, održan u Makarskoj. Muzej suvremene umjetnosti bio je suorganizatorom znanstvenog skupa *Umjetnost i ideologija - pedesete u podijeljenoj Europi*. U Zagrebu je održan i godišnji sastanak CEICOM-a, Komiteta za srednjoeuropske članice ICOM-a.

Obilježavanje Međunarodnog dana muzeja okupilo je 18 zagrebačkih muzeja u odgojno-obrazovnoj i nagradnoj igri *Od...do...* koja je obuhvaćala izložbe, radionice i predavanja te 12 muzeja i MDC na izložbi *Zbrda zdola po čuvaonicama zagrebačkih muzeja*. Bila je to zacijelo jedna od izložaba koje su prošle godine izazvale najveće zanimanje, a u svakom je smislu bila ostvarenje mota "ljepota otkrića".

Novost u Izvješćima jest uvođenje djelomičnoga financijskog izvješća. Same brojke najbolje govore. Izdvojit ćemo jedino rubriku vlastitog prihoda muzeja. Postotak samostalne zarade muzeja zanemariv je, osim zarade Tehničkog muzeja, Umjetničkog paviljona i Muzeja "Mimara".

Iz djelatnosti MDC-a, uz intenzivnu izdavačku djelatnost, muzeološki terenski rad te izradu i koordinaciju izrade pravilnika uz Zakon o muzejima, istaknut ćemo izdavanje CD-ROM-a *Hrvatski muzeji 1*, koji na više od 8 000 stranica izborom 2 500 muzejskih predmeta, izložbama i svim aspektima muzejske djelatnosti predstavlja 20 hrvatskih muzeja. S radom je započeo *MDC-pool*, sustav izravnog postavljanja vijesti iz muzeja na Internet stranice MDC-a, što je, uz nastavak rada na projektu Muzeji Hrvatske na Internetu, naš prilog informatizaciji muzejske djelatnosti i uvođenju informacijskih tehnologija. Spomenut ćemo još i seminare *Muzej - MDC- kustosi* koje organiziramo uz polaganje stručnih ispita, s ciljem poticanja što bolje kolegijalne suradnje između ustanova, predavača i kustosa.

MDC je i koordinatorski projekat u kojemu devet hrvatskih muzeja daje stručnu pomoć u ponovnom formiranju zbirke i uspostavljanju stručne djelatnosti Muzeja grada Iloka, što je dobar primjer načina pomaganja muzejima koji nemaju sve potrebne stručne resurse da bi mogli djelovati u granicama standarda struke.

To su samo neki elementi koje smo izdvojili iz cjelokupnoga muzejskog rada. Mnoge ustanove i segmente rada nismo spomenuli jer ovo nije mjesto za detaljnije analize, čemu bi, između ostaloga, izvješća mogla i trebala služiti.